

витрат на зберігання запасів. При регулюванні ходу виробництва необхідно, по-перше, звести до мінімуму втрати, викликані відхиленнями від плану і, по-друге, через певний період часу відновити запроктований стан, ліквідувавши наслідки відхилень.

Ефективне використання запасів приведе до зменшення витрат, собівартості продукції, підвищення рентабельності, матеріального та фінансового становища підприємства, якщо будуть впроваджені заходи щодо вдосконалення:

- облікової інформації для цілей оперативного управління і контролю запасів підприємства;
- поточного контролю за наявністю та рухом виробничих запасів;
- методики ведення бухгалтерського обліку та проведення контролю в умовах автоматизації і комп'ютеризації облікових робіт;
- порядку проведення інвентаризації виробничих запасів.

1.Пантелійчук Л. Інвентаризація 2004 в запитаннях і відповідях / Л. Пантелійчук, Л. Жданова, Т. Буданова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – №11. – С.14-17.

2.Ковальчук І.В. Управління запасами у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств / І.В. Ковальчук // Економіка А П К. – 2007. – №7. – С.86-94.

3.Павлюк І. Проблеми бухгалтерського обліку виробничих запасів, товарів та позицій щодо їх вирішення / І. Павлюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №6. – С.40-41.

4.Пархоменко В. Інвентаризація як інструмент достовірності фінансової звітності / В. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №1. – С.32-34.

5.Рибалко О.М. Вдосконалення обліку виробничих запасів / О.М. Рибалко, О.В. Болдуєва // Держава і регіони. Економіка та підприємництво. – 2008. – №3. – С.210-215.

Отримано 15.03.2011

УДК 657.47

Н.М.САМОРОДОВА, А.П.КАШПУР

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Узагальнюється роль обліково-аналітичного забезпечення системи управління витратами підприємства, розкрито економічну сутність витрат на виробництво продукції. Запропоновано програму скорочення витрат на підприємствах України.

Обобщается роль учётно-аналитического обеспечения системы управления расходами предприятия, раскрыта экономическая сущность расходов на производство продукции. Предложена программа сокращения расходов на предприятиях Украины.

The article summarizes the role of accounting and analytical support system of cost management company, reveals the essence of economic costs for the production and proposed cost reduction program in the Ukraine.

Ключові слова: витрати підприємства, собівартість продукції, оптимізація витрат,

програма скорочення витрат.

В умовах трансформаційної економіки традиційні структури та форми господарювання постійно змінюються. В цих умовах керівники підприємств, вивчаючи і формуючи те, що називається цивілізованою формою ринкових відносин, стають своєрідними “архітекторами” розвитку нових господарських зв'язків і методів здійснення господарської діяльності.

В сучасних умовах розвитку економіки в нашій країні все більше зростає роль витрат підприємства як невід’ємної складової виробничого процесу, що в свою чергу вимагає повного переосмислення теорії виробництва, починаючи з вхідних ресурсів і закінчуючи кінцевим продуктом, готовим до продажу.

Спираючись на дослідження відомих вітчизняних фахівців з питань діючої практики аналізу витрат виробництва [1-4], постає необхідність подальшого розв’язання питань, які формують актуальність даного дослідження: розкрити економічну сутність витрат на виробництво продукції, дослідити шляхи оптимізації цих витрат.

В ході розв’язання проблеми використовуються такі методи, як спостереження, порівняння, системний аналіз тощо.

Будь-яка діяльність, передусім виробнича, потребує витрат ресурсів. Від рівня операційних витрат істотно залежить ефективність функціонування підприємства та його конкурентоспроможність. Тому управління витратами є важливою функцією економічного механізму кожного підприємства. Аналіз дослідження поняття витрат є дуже важливим, оскільки правильне визначення витрат – це невід’ємна умова успіху, тому що від їх обсягу безпосередньо залежить розмір прибутку, який одержить підприємство.

В сучасних умовах діяльність багатьох підприємств характеризується відсутністю платежів, зниженням кількості замовників, а з ними і договорів. Внаслідок цього плановий розрахунок собівартості, який роблять економісти, значно відрізняється від фактичного. Це призводить до збиткової діяльності підприємства. Ситуації, що виникають випадковим чином протягом планового періоду призводять до порушення планового показника, що тягне за собою ухвалення рішень з коригування планових показників. Отже, з метою підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно робити динамічний прогноз собівартості продукції.

У сучасних умовах питання прогнозу й управління собівартістю є визначальними при вирішенні цілого ряду виробничих завдань на промисловому підприємстві. Перехідні процеси в економіці країн, що

виникли на просторах колишнього СРСР, супроводжувані значним падінням обсягів виробництва, різким підвищенням тарифу на енергетичні ресурси та нестабільністю цін на внутрішніх ринках, зумовили той факт, що існуючі статичні моделі не дають досить точних і надійних результатів прогнозу собівартості [1]. У той же час розробка динамічних моделей прогнозу собівартості вимагає наявності на підприємстві висококваліфікованих фахівців у галузі моделювання і значних тимчасових витрат.

Формування витрат виробництва є ключовим і водночас найбільш складним елементом подальшого розвитку виробничо-господарського механізму підприємства. Аналіз витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) займає домінуюче місце в загальній системі управління витратами. В умовах самостійного планування самими підприємствами номенклатури продукції і вільних (ринкових) цін, застосування діючої системи оподаткування зростає значимість методично обґрунтованого обліку витрат і калькулювання собівартості одиниці продукції, що виробляється на підприємстві [3].

В сучасних умовах вітчизняне виробництво стикається з проблемою низької конкурентоспроможності виробленої цим підприємством продукції, що обумовлює високі показники у затратному механізмі і, відповідно, у низькому рівні оплати праці і втрату матеріальної зацікавленості в результатах праці. Скорочення виробничих витрат дозволяє підприємству використовувати економічний вигравш у зміні інфраструктури підприємств, асортименту виробленої продукції, придбав нових технологій і модернізації основного обладнання, а також дає можливість збільшити фонд оплати праці, підвищити рівень кваліфікації виробничого персоналу і його зацікавленість у результатах праці [4].

Сьогодні існує багато чинників, які перешкоджають ефективним процесам господарювання, а також гальмують реформування економіки. В першу чергу це стосується проблем недостатньо ефективного використання ресурсів промисловими підприємствами. Оскільки в умовах ринкової економіки головною метою підприємства є досягнення максимального прибутку, важко переоцінити роль аналізу в системі управління витратами підприємства. Сучасні умови господарювання та зростання ролі нових технологій у світі висувують нові вимоги до системи управління витратами як з боку держави, так і з боку власників підприємств.

Вибір системи управління витратами, яка відповідала б специфіці виробництва та дає змогу якомога точніше аналізувати витрати на виробництво, забезпечує ефективну діяльність підприємства, надає можливість точного прогнозування та планування витрат на майбутні пері-

оди, підвищує запас конкурентоспроможності.

Тенденція до зростання витрат на виробництво і реалізацію продукції, неефективна структура витрат, в якій понад 40% складають витрати, залежні від роботи допоміжних і обслуговуючих виробництв, системи управління і збуту – створює необхідність постійної роботи, пов'язаної з вирішенням завдань оптимізації рівня витрат і забезпечення їх стійкої позитивної динаміки. Для вирішення цих завдань особливої важливості набуває пошук і формування ефективної системи управління витратами [2].

Скорочення витрат завжди має розглядатися керівництвом як один із пріоритетних напрямків управлінської діяльності. Важливим питанням постає визначення, де саме необхідно сконцентрувати зусилля, як розробити програму зниження витрат та управляти нею для досягнення стійких результатів – забезпечити рентабельність підприємства у довготривалій перспективі.

Важливо враховувати витрати у так званому ланцюжку цінностей, який визначає діяльність, функції і процеси розробки, виробництва, просування, доставки та підтримки продукту або послуги. Аналіз ланцюжка цінностей дає змогу краще зрозуміти структуру витрат підприємства і в подальшому знайти напрямки їх зниження. Конкурентоспроможність підприємства з позиції витрат залежить не тільки від внутрішньофірмових витрат, а й від витрат у ланцюжку постачальників і дистриб'юторів, які також є об'єктами аналізу.

Проблема управління витратами виробничого підприємства полягає в тому, що, з одного боку, необхідно прагнути до зниження собівартості, з іншого – є ціла група витрат, зниження яких недопустимо (техніка безпеки, охорона праці, екологія тощо). Загальна технологія виробництва на сьогодні створює в галузі таку ситуацію, в якій окремому підприємству важко досягти економічної переваги за рахунок технологічного удосконалення виробництва. Правильне регулювання витрат виробництва знову виступає на передній план і забезпечує підприємству перевагу над конкурентами. На сьогодні підприємства мало виконують цілеспрямовану роботу над зниженням витрат. Реалізуються разові дії, коли керівництво доводить до підрозділів завдання скоротити витрати, наприклад, на 20%. Передбачається, що кожен підрозділ сам знайде розв'язок цієї задачі. Такий підхід має право на існування, але з певного моменту він є дуже ризикованим і може застосовуватися тільки в простих ситуаціях. Знизивши ситуативно витрати на задану величину, можна підірвати основу майбутнього розвитку підприємства. Максимальну вигоду підприємствам можуть принести програми зниження витрат, а не окремі дії [3]. Кожна з таких програм мо-

же включати кілька проектів, які в різні періоди часу реалізуються підприємством з єдиною метою – знизити витрати.

Управління витратами разом із контролем за цінами дозволяє досягти значно більшого ефекту, ніж управління цінами та обсягами продаж при звичайному контролі витрат. А в умовах обмеженого попиту або висококонкурентного ринку це питання стає вкрай важливим.

Досвід лідерів, яким вдалося досягти зниження витрат та оптимізувати свої доходи, говорить про те, що існують певні напрямки, котрі дозволяють підвищити ефективність використання наявних ресурсів. Сьогодні можна говорити про наступні програми скорочення витрат:

- робота над зниженням трудомісткості бізнесів-процесів;
- перегляд принципу заохочення персоналу;
- оптимізація логістичних каналів;
- оптимізація використання активів і капіталу;
- зниження цін на закупівлі;
- використання нових технологій.

Зниження трудомісткості бізнес-процесів вимагає спеціальних знань, методології, значних ресурсів і часу. Наприклад, збір даних для аналізу бізнес-процесів займає близько 10-12 тижнів. Суть полягає в тому, щоб порахувати, скільки коштує кожний бізнес-процес з точки зору часу, який персонал витрачає на його виконання. Результатом аналізу, у свою чергу, є набір дій, які за логічним принципом об'єднуються в проекти (зменшення кількості часу, необхідного на їхнє виконання). Прикладом зменшення витрат на процеси можуть бути централізація функцій, спрощення бізнес-процесів і документообігу, перерозподіл функцій усередині процесу та інші.

За оптимізацією трудомісткості бізнес-процесів йде перегляд системи мотивації персоналу. Розповсюдженим прикладом є, коли частина «фіксованої» заробітної плати переводиться в категорію «змінної» і виплачується у вигляді бонусу за досягнення певних раніше визначених показників. Це зв'яже частину фонду оплати праці з результатами роботи співробітників, і у випадку невиконання підприємством планів, дозволяє знизити витрати, пов'язані з виплатою заробітної плати.

Наступним етапом скорочення витрат є перегляд процесу закупівлі. Необхідно провести наскрізний аналіз логістичних каналів для виявлення поточного стану запасів та визначити шляхи їх можливого зменшення. У багатьох випадках цього можна досягти шляхом скорочення кількості складів або часткового їх об'єднання. Вивільнені кошти підприємство отримає шляхом приведення у відповідність складських запасів та попиту, скорочення часу поставки та строків обробки замовлення, а також переробки неліквідних та застарілих запасів.

У рамках роботи над оптимізацією продукції і каналів її розподілу необхідно визначити регіони і види бізнесу, які не є рентабельними. Часто самі по собі канали й методи розподілу продукції містять у собі значний резерв оптимізації. В такому аналізі за основу беруть базові показники – обсяги реалізації, прибутковість філій, види бізнесу, на підставі яких приймаються рішення про закриття об'єктів, виведення продукції з асортименту.

Наступний напрямок програм щодо зниження витрат – це оптимізація активів і використання капіталу, у ході якого аналізується і прогнозується ефективність використання основних фондів й капіталу. У рамках напрямку завжди розглядається можливість продажу або виділення непрофільного бізнесу, альтернативного використання активів (можливість репрофілювання, здачі в оренду тощо).

При вирішенні застосування будь-якої програми необхідно виходити із короткострокової перспективи, але вона повинна бути проаналізована в широкому контексті довготривалої перспективи. На підприємствах, як правило, немає вільної групи висококваліфікованих співробітників, які могли б цілеспрямовано займатися програмами зниження витрат, що також є однією з невирішених проблем.

Сучасна практика господарювання вимагає повсякденну роботу з витратами, яка спрямована на їх оптимізацію, забезпечення стабільності позицій на ринку, що в свою чергу потребує залучення висококваліфікованих менеджерів.

Таким чином, актуальність проблеми посилюється тим, що оперативний вибір обліково-аналітичних дій у сфері управління витратами вимагає повсякденного відстежування і зіставлення витрат не лише за окремими видами продукції, ринків, клієнтів, але й по всіх бізнес-процесах підприємства, операціях і замовленнях, що забезпечуватиме високу рентабельність підприємства у довгостроковій перспективі.

- 1.Маренич Т.Г. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції / Т.Г. Маренич // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №12. – С.19-25.
- 2.Охрамович О.Р. Методичні аспекти обліку витрат на дослідження та розробки / О.Р. Охрамович // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3. – С.214-220.
- 3.Пархоменко В. Яким буде бухгалтерський облік фінансових витрат? / В. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №11. – С.3-6.
- 4.Чумаченко М. Сучасні проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції / М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №10. – С.3-7.

Отримано 15.03.2011